

Кафедра міжнародного права
Навчальна дисципліна «Міжнародне економічне право»
Лектор Кудас Ірина Борисівна

ТЕМА ЛЕКЦІЇ:
«МІЖНАРОДНЕ ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

План

- 1. Міжнародне фінансове право: поняття, суб'єкти, джерела.**
- 2. Міжнародно-правове регулювання валютних відносин.**
- 3. Міжнародна банківська система.**
- 4. Міжнародно-правове регулювання розрахункових та кредитних відносин.**
- 5. Боротьба з легалізацією (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.**

1. Міжнародне фінансове право: поняття, суб'єкти, джерела.

На теперішній час в межах міжнародного економічного права існує сукупність норм, яка регулює рух світових фінансів. Взаємодія національних ринків, рух капіталов, товарів, послуг стала об'єктивним результатом глобалізації світових соціальних та економічних процесів. Транскордонний рух фінансових коштів засобів і інструментів створює міжнародну фінансову систему.

Міжнародна фінансова система – організаційна форма міжнародних фінансових відносин, яка включає сукупність міжнародних фінансових ринків, регіональних, субрегіональних фінансових систем, фінансові механізми, суб'єктів міжнародної фінансової системи, які надають фінансові послуги або користуються ними, відносини між ними, якіє по

своєї суті є міжнародними фінансовими відносинами, та норми, які регулюють відносини між акторами міжнародної фінансової системи.

Фінансові механізми як елементи світової фінансової системи, являють собою сукупність різних форм і методів міжнародної фінансової діяльності. Регулятором міжнародної фінансової системи виступає міжнародне фінансове право. Фінансове право поряд з міжнародним торговим правом створює підвалини сучасного міжнародного економічного права. Дійсно, рух товарів і послуг, має своїм наслідком відповідні валютно-фінансові відносини.

Сьогодні міжнародне фінансове право динамічно розвивається в бік лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами, що в свою чергу є частиною загальної лібералізації міжнародної торгівлі послугами. Міжнародні фінанси обслуговують міжнародну торгівлю товарами і послугами, міграцію капіталів, ринки праці. Транснаціональний рух фінансових коштів здійснюється в межах розрахункових, валютних, кредитних операцій. Це і міжнародні розрахунки, і міжнародні валютні операції в формі купівлі-продажу валюти, цінних паперів, і кредитні операції, надання займів та гарантій, прийом депозитів, випуск чеків, платіжних карток, інвестиційні послуги.

Таким чином, сучасне міжнародне фінансове право – це сукупність принципів і норм, які регулюють фінансові відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного фінансового права.

Предметом правовідносин в міжнародному фінансовому праві є: національні валюти, міжнародні розрахункові одиниці (резервні валюти), умови обертаємості валют, національні правові режими в фінансовій сфері, форми міжнародних розрахунків, стан платіжного балансу, правові режими міжнародних валютних ринків (ринків золота), кредити, боргові зобов'язання тощо.

Суб'єктами міжнародного фінансового права є держави, міжнародні економічні організації, фізичні і юридичні особи.

Держава виступає основним, потужним актором міжнародного фінансового права, основним творцем норм, стандартів, правил поведінки в міжнародній фінансовій системі. Класифікація держав в міжнародному економічному праві (розвинуті держави, держави, що розвиваються, держави з перехідною економікою) впливає на обсяг правосуб'єктності держав в міжнародному фінансовому праві.

Значне місце серед суб'єктів міжнародного фінансового права займають міжнародні організації. Сьогодні міжнародні фінансові організації – суб'єкти міжнародного публічного права, створені державами та іншими суб'єктами міжнародного права, які надають фінансові послуги та ресурси державам-членам на умовах, визначених їх установчими документами. Особливістю міжнародних фінансових організацій є те, що їм надаються широкі нормотворчі повноваження в сфері регулювання міжнародної фінансової системи. Згідно із своїми статутами міжнародні економічні організації мають повноваження по створенню внутрішніх стандартів, процедур, які виступають власне правовими нормами міжнародного фінансового права. Також мають право тлумачити свої внутрішні акти та розглядати спори, пов'язані з їх застосуванням. надають гарантії своїм членам та здійснюють контроль за виконанням державами своїх обов'язків з застосуванням власних санкцій.

Міжнародні фінансові організації *можна класифікувати* за різними критеріями:

за масштабом діяльності:

- а) універсальні – їх членами є практично всі держави світу;
- б) регіональні – їх членами є держави певного географічного регіону світу;
- в) субрегіональні – їх членами є групи держав усередині географічного регіону;

за порядком прийняття нових членів:

а) відкриті – відповідно до статутних документів їхнім членом може бути будь-яка держава без особливих для цього умов та згоди членів організації;

б) закриті – конкретні учасники цих організацій і їхня кількість заздалегідь обумовлюються в статутних документах, а також передбачені спеціальні умови та процедури вступу;

за сферами діяльності:

а) загальної компетенції – вони надають широкий спектр фінансових послуг;

б) спеціалізовані – перелік їх функцій заздалегідь обговорене у їхніх статутних документах і стосується певної сфери міжнародного фінансового співробітництва;

за юридичною природою: міждержавні актори, міжнародні органи, неурядові міжнародні організації, групи інтересів, міжнародні параорганізації.

Кожна міжнародна фінансова установа має власну специфіку й структуру, цілі їх створення та основні функції, які визначаються їх статутами, правилами, засновницькими актами. Загальна мета діяльності міжнародних фінансових організацій включає в себе два основних напрямки.

Перший напрямок є спільним з основними функціями, які притаманні міжнародним економічним організаціям. Це розвиток економіки, економічного співробітництва та інтеграції у регіоні, економічний прогрес та реконструкція, інвестування.

Другий напрямок – це надання комплексу спеціальних фінансових послуг: надання позик, надання гарантій або участі в позиках, стимулювання та заохочення розвитку ринків капіталу, підтримка рівноваги платіжних балансів тощо, які виділяють їх в особу групу серед міжнародних економічних організацій. Сьогодні сучасні актори міжнародної фінансової системи зазначаються також як багатосторонні інституції розвитку, оскільки

сама організація може функціонувати у формі банку, фонду, асоціації, корпорації.

Центральне місце в забезпеченні інституційного механізму функціонування сучасної міжнародної фінансової системи безспірно належить двом взаємно пов'язаним між собою міжнародним економічним організаціям: Міжнародному валютному фонду (далі – МВФ) і Міжнародному банку реконструкції та розвитку (далі – МБРР).

Сьогодні МВФ – міжнародна валютно-кредитна організація, що має статус спеціалізованої установи ООН. МВФ сприяє міжнародному валютному співробітництву та стабілізації валют, підвищенню ступеня їх конвертованості, підтримує рівновагу платіжних балансів країн – членів Фонду, надає короткострокові кредити країнам – членам Фонду для покриття тимчасового дефіциту їхніх платіжних балансів, організовує консультативну допомогу з фінансових і валютних питань.

Міжнародний банк реконструкції та розвитку – це міжнародна фінансово-кредитна організація, найпотужніший світовий інвестиційний інститут, який об'єднує 188 країн.

У міжнародних фінансових відносинах в широкому розумінні цього терміна беруть участь не тільки держави, а і фізичні та юридичні особи. Поряд з міжнародними фінансовими організаціями фінансові функції також виконують міжнародні фонди розвитку, міжнародні регіональні та міжрегіональні валютні фонди, інвестиційні фонди, серед яких: Арабський валютний фонд, Африканський фонд розвитку, Фонд ОПЕК. На практиці відносини у міжнародній фінансовій сфері носять, як правило, комплексний характер: так, під час реалізації торговельного договору або угоди про економічне співробітництво виникає питання кредитування.

Недержавні міжнародні організації та так звані, параорганізації, які не маючи статусу суб'єктів міжнародного права, здійснюють значний вплив на діяльність міжнародних фінансової системи розробляють і поступово вводять в діяльність нові стандарти, технології, правила, вимоги. До таких

організацій належать: «Товариство міждержавних міжбанківських фінансових телекомунікацій» (SWIFT), Паризький та Лондонський клуби кредиторів, Велика сімка («Група семи»), ФАТФ.

Незважаючи на різноманітність карти суб'єктів міжнародного фінансового права їх поєднує загальна мета – розвиток співробітництва і забезпечення цілісності і стабілізації складного і суперечливого всесвітнього господарства, регулювання міжнародних фінансових відносин, забезпеченні транснаціонального руху фінансових коштів.

Джерельна база міжнародного фінансового права відповідає класифікації джерел міжнародного публічного права, але має власні особливості.

По-перше, це універсальні міжнародні договори. У першу чергу, це договори про створення універсальних фінансових організацій (статути міжнародних фінансових організацій, банків, фондів), яким належить важлива роль в регулюванні міжнародних фінансових відносин, серед яких Статті Угоди про створення Міжнародного Банку Реконструкції та Розвитку, Статті Угоди про Міжнародний валютний фонд, статути міжнародних банків. Це також універсальні міжнародні конвенції, предметом регулювання яких є окремі напрямки фінансової діяльності держав. Серед них Женевська конвенція про запровадження Уніфікованного закону про переказні векселі та прості векселі 1930 р., Женевська конвенція про одноманітний закон про чеки 1931 р., Конвенція ООН про незалежні гарантії та резервні акредитиви 1995 р., Генеральна угода про позику, Конвенція про міжнародний факторинг 1988 р., Конвенція ООН про переказні векселі та прості векселі 1988 р., Генеральна угода про позику, Конвенція про міжнародний фінансовий лізинг 1988 р., Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності та фінансування тероризму 2005 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з тероризмом Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг, про міжнародний факторинг, Міжнародна конвенція про боротьбу з тероризмом.

По-друге, це регіональні договори, які регулюють діяльність регіональних фінансових організацій. Окреме місце серед них займають норми, які регулюють фінансову діяльність в межах Європейського Союзу. Значний вплив на регулювання міжнародної фінансової діяльності здійснюють двосторонні угоди між державами. Вагоме місце в регулюванні міжнародної фінансової системи займають міжнародні звичаї та рішення недержавних міжнародних організацій та утворень. Так, розрахункові операції в міжнародній фінансовій системі регламентуються сводами правил та звичаїв, кодифікованих Міжнародною торговою палатою. Міжнародна торговельна палата розробила низку документів, які фактично визначають стандарти здійснення певних фінансових операцій. Це, насамперед, Уніфіковані правила і звичаї для документарних акредитивів, Уніфіковані правила з інкасування товарних документів та інші. Ця система міжнародно-правових норм і складає сучасне міжнародне фінансове право.

Взаємодія держав в рамках міжнародної фінансової системи постійно розширюється. Все це є умовою для укладання нових угод для регулювання фінансової діяльності. Сьогодні в систему міжнародного фінансового права включають міжнародне валютне право, міжнародне кредитне право, міжнародне розрахункове право, міжнародне банківське право.

2. Міжнародно-правове регулювання валютних відносин.

Міжнародне валютне право є підгалуззю міжнародного економічного права, а предметом його правового регулювання – міжнародні валютні відносини. Джрелами міжнародного валютного права є міжнародні угоди, судова та арбітражна практика, міжнародно-правові звичаї.

Світова валютна система – це форма організації міжнародних валютних відносин на певному етапі розвитку міжнародної фінансової системи та зафіксована у міжнародних угодах. Найголовнішими елементами цієї системи є національні та колективні валютні одиниці, склад і структура міжнародних ліквідних активів (валютні кошти та золоті резерви), механізм

валютних паритетів і курсів, умови взаємної конвертованості валют, обсяги валютних обмежень, форми міжнародних розрахунків, режим міжнародних валютних ринків і світових ринків золота, статус міждержавних валютно-кредитних організацій, що регулюють валютні відносини.

Значення конвертованості валют важко переоцінити у зв'язку з тим, що вона здійснює безпосередній вплив на міжнародні економічні відносини. Сполучною ланкою між національними фінансовими системами є валютний курс-ціна національної валюти, виражена в валюті іншої держави, або «кошиком» валют, або міжнародними розрахункової одиницями. Стан фінансових платежів і надходжень держав в його взаєминах з іншими державами фіксується в платіжному балансі країни.

Надходження складаються з фінансових коштів, що надходять в оплату за експортовані товари та послуги, за фрахт вітчизняних судів, обслуговування туристів; з відсотків і дивідендів по акціях іноземних підприємств; доходів державних підприємств за кордоном (або частини доходів змішаних товариств); з приватних переказів фізичних осіб, які працюють за кордоном; з гуманітарної допомоги; з довгострокових і короткострокових позик, наданих іноземними державами та підприємствами; з іноземних інвестицій, тощо.

Першою багатосторонньої валютною фінансової системи була Паризька валютна система (1867–1922 рр.). в якій брали участь сім країн – Голландія, Данія, Італія, Німеччина, Норвегія, Франція та Швеція, до яких пізніше приєдналися Росія, США та Японія. За цією системою були встановлені фіксовані курси національних валют щодо ваги одиниці золота (грана, який дорівнює 64,8 мг золота).

На Генуезькій конференції (1922 р.) було створено другу систему, яка отримала назву системи золотодевізного стандарту. За цією системою золотий стандарт міри національних валют зберігався, однак валюту можна було обміняти не на золото, а лише на банкноти, векселі або чеки (девізи) інших країн, а останні можна було обміняти на золото. Третю міжнародну

валютну систему було розроблено у 1944 р. у Бреттон-Вудсі. Зазначена валютна система засновувалась на системі «золотого паритету».

Кожна держава зобов'язана була оголосити Міжнародному Валютному Фонду паритет своєї валюти у золотому вираженні або щодо долара США (який становив 35 дол. США за трійську унцію – 31,1 г золота). Золото стало «спільним знаменником» світових валют, унаслідок чого грошові одиниці всіх держав-членів були впорядковані. На держави-члени було покладено зобов'язання щодо підтримки стабільного та ефективного паритету, оголошеного МВФ.

При цьому США виконували роль реманентного покупця або продавця золота. Це означало, що тільки США мали право скуповувати на світовому ринку золото, коли його ціна падала, і продавати його, якщо ціна зростала так, що перевищувала допустимі розміри. Найважливішим результатом системи стабільних паритетів стала заборона плаваючих обмінних курсів. Наприкінці 60-х років золотовалютна система перестала відповідати потребам міжнародній фінансовій системи. У 1970-х роках після укладення Ямайської угоди золотодоларова система припинила існувати.

Ямайська угода – це домовленість про основні принципи формування нової світової валютної системи замість Бреттон-Вудської системи золотовалютного стандарту. Домовленості було досягнуто на нараді країн-учасниць МВФ, яка відбулась 1976 р. у Кінгстоні – столиці Ямайки. Ямайська угода запровадила Спеціальні правила запозичення (СПЗ) (Special Drawing Rights – SDR) як базу нової валютної системи, юридично зафіксувала демонетизацію золота та узаконила режим «плаваючих» валютних курсів.

Спеціальні правила запозичення – це міжнародні резервні кредитно-розрахункові кошти країн-членів МВФ, призначені для покриття дефіцитів їх платіжних балансів. Вони були вперше запроваджені в 1970 р. згідно з рішенням МВФ, прийнятим у 1969 р. як допоміжний засіб міжнародних розрахунків.

Золота і доларів США виявилось недостатньо для обслуговування міжнародних економічних відносин, тому СПЗ вважались додатком до них. Спеціальні правила запозичення було названо «паперовим золотом». Поряд із долларом США та німецькою маркою вільно використовуваними валютами, за рішенням Фонду, було проголошені англійський фунт, французький франк і японська ена. Тому якщо в 1974 р. вартість СДР визначалась за спеціальною схемою на підставі так званої «корзини валют», до якої входили 16 різних валют, то пізніше ця кількість зменшилася до п'яти, а сьогодні ця вартість вираховується на підставі чотирьох валют: долара США, євро, фунта стерлінгів і єни з урахуванням «ваги» кожної з них.

СДР, що повинні виконувати роль міжнародної валюти (резервного засобу міжнародної валютної системи), не мають власної вартості, бо їх вартість фактично залежить від вартості певної кількості національних валют. На відміну від золота, СДР не можуть стати об'єктом приватного накопичення. Тобто СДР є дійсно міжнародною валютою, яку можуть використовувати лише держави й міжнародні організації. СДР записуються на спеціальні рахунки Фонду під час їх розподілення.

З метою розробки основ світової валютної системи, з 1 по 22 липня 1944 року, в Бреттон-Вудсі (США), була скликана міжнародна конференція союзних країн. Поряд із закріпленням у новому валютному проекті принципів вільної торгівлі і руху капіталів, рівноваги платіжних балансів, стабільності валютних курсів і світової валютної системи в цілому, була поставлена мета – створити міжнародну організацію для спостереження за функціонуванням світової валютної системи, для взаємного співробітництва і покриття дефіциту платіжного балансу. З метою її реалізації прийнято рішення про створення двох універсальних міжнародних організацій – Міжнародного валютного фонду і Міжнародного банку реконструкції та розвитку, покликаних надавати кредити країнам-членам при виникненні серйозного дефіциту платіжного балансу, втрати стабільності національної валюти, а також здійснювати контроль за дотриманням країнами-членами

прийнятих ними зобов'язань. Міжнародний валютний фонд, створений 27 грудня 1945года на підставі Статей угоди (Хартії МВФ) був покликаний зробити нову валютну систему реальною і дієздатною.

МВФ розпочав свою діяльність 1 березня 1947 р. як частина Бреттон-Вудської системи. МВФ фінансує свою діяльність за рахунок позик і внесків країн-учасниць. Сума внесків, які виплачуються в спеціальних правах запозичення (СПЗ), валюти інших країн-учасниць або своїй власній валюті, визначається за допомогою системи, яка встановлює квоту для кожної країни-учасниці, виходячи з її національного доходу, валютних резерв, відносини експорту до національного доходу та інших економічних індикаторів. Квота країни-учасниці, яка регулярно переглядається і змінюється, визначає також її права запозичення як по регулярним, так і за спеціальними кредитами, надання їй СПЗ і права при голосуванні.

Ресурси Фонду мають подвійне походження: одні з них є власністю МВФ, інші – запозиченими. Майже всі власні ресурси Фонду складаються із внесків, які кожна держава повинна робити під час вступу до Організації, а в подальшому – регулярно. Спосіб вирахування цих внесків (квот) дуже складний, періодично він перевіряється, бо квота залежить від національного доходу, золотовалютних резервів, рівня експорту та імпорту і інших параметрів, які стосуються економіки держав-членів. Ці кошти постійно зростають як за рахунок поступового збільшення розміру внесків (квот держав), так і у зв'язку зі збільшенням кількості держав – членів Фонду.

Відповідно до статті 1 Статей мета МВФ полягає в сприянні: міжнародній валютній співпраці, розвитку і гармонійному зростанню міжнародної торгівлі, що має стимулювати розвиток виробничих ресурсів, встановлення і підтримку високого рівня зайнятості та збільшення реального прибутку; стабільності валютного обміну, усуненню причин для породженого конкуренцією знецінення валют та для обмежень валютного обміну, що перешкоджають розвитку світової торгівлі; встановленню і підтримці багатосторонньої системи розрахунків за поточними операціями.

Цілями МВФ є: надання із власних ресурсів фінансової підтримки членам Фонду в їхніх намаганнях досягти зовнішньої платіжної рівноваги без уживання заходів, потенційно небезпечних для національного та/або міжнародного добробуту; обмеження і зменшення діапазону порушень рівноваги платіжних балансів. МВФ також виконує консультативні, регулятивні та фінансові функції у валютно-фінансовій сфері.

Серед функцій МВФ важливе місце належить функції нагляду за політикою країн-членів щодо дотримання зобов'язань згідно зі статтями Статуту МВФ. Кожна країна – член МВФ зобов'язана співпрацювати з Фондом з метою впорядкування валютних режимів та сприяння стабільності системи обмінних курсів.

Конкретні зобов'язання держав передбачають проведення ними економічної та фінансової політики, спрямованої на стимулювання економічного зростання за умов зваженої стабільності цін, упорядкованих економічних та фінансових базисних передумов, запобігання маніпулюванню обмінними курсами або міжнародною валютною системою з метою отримання односторонніх переваг у конкуренції з іншими країнами – членами Фонду.

Фонд контролює виконання кожною державою-членом своїх зобов'язань за допомогою відповідних принципів та процедур нагляду, включаючи жорсткий нагляд за політикою обмінних курсів. Важливим напрямом діяльності МВФ є проведення консультацій відповідно до статті IV Статуту МВФ.

Вищим керівним органом МВФ є Рада керуючих, в якій кожна країна-член представлена керуючим і його заступником. Зазвичай це міністри фінансів або керівники центральних банків держав-членів. До повноважень Ради належить вирішення всіх основних питань діяльності Фонду: внесення змін до Статей Угоди, прийняття і виключення країн-членів, визначення і перегляд їх часток в капіталі, вибори виконавчих директорів.

У МВФ діє принцип «зваженої» кількості голосів: можливість країн членів впливати на діяльність Фонду через голосування визначається їх часткою в його капіталі. Кожна держава має 250 «базових» голосів незалежно від величини її внеску в капітал і додатково по одному голосу за кожні 100 тис. СДР суми цього внеску. Виконавчим органом є Виконавча рада, яка складається з 24 директорів, 5 з яких призначаються країнами з найбільшими квотами: США, Німеччиною, Японією, Великою Британією та Францією.

Вагому роль у діяльності МВФ відіграють технічна допомога та навчання. Технічна допомога та навчання здійснюються відповідними структурами МВФ – Інститутом МВФ, департаментами податкових справ, юридичним, монетарним, статистичним, казначейським, Бюро комп'ютерної служби, а також спеціально заснованим Об'єднаним Віденським інститутом (Joint Vienna Institute), фундаторами якого стали БМР, ЄБРР, МБРР, МВФ та ОЕСР.

Світовий валютний ринок має децентралізований характер, в рамках світового валютного ринку здійснюють свою діяльність біржі, банки, інвестиційні фонди, брокерські фірми. Загальна частина операцій з валютою здійснюється між банками за уніфікованими правилами шляхом угод з негайною поставкою валюти або термінових угод (форвардних, опціонов, ф'ючерних). Валютні операції здійснюються у формі купівлі-продажу валюти, цінних паперів, в інших формах, пов'язаних з інвестиційною діяльністю. Центрами світового валютного ринку сьогодні вважаються Лондон, Нью-Йорк, Токіо, регіональними – Цюріх, Париж, Сінгапур, Гонконг.

3. Міжнародна банківська система.

На теперішній час ми можемо констатувати в рамках міжнародної фінансової системи наявність міжнародної банківської системи. Належачи до міжнародних фінансових установ, банки займають своє особливе місце в

міжнародній фінансовій системі. Від успішної діяльності банків завжди залежав стан як фінансової системи, так і міжнародної економіки в цілому.

За своєю міжнародно-правовою природою та місцем серед суб'єктів міжнародного права міжнародні банки є міжнародними організаціями, а відповідно до виду – міжнародними економічними фінансовими організаціями.

Міжнародний банк – це суб'єкт міжнародного публічного права, створений державами та іншими суб'єктами міжнародного права, відповідно до міжнародного права і на основі міжнародного договору, що має необхідну для цього систему органів, права й обов'язки, автономну волю, обсяг якої визначається волею держав – членів та надає фінансові послуги та ресурси державам – членам на умовах, визначених їх установчими документами.

Згідно зі статтею 1 Статей Угоди про створення Міжнародного Банку Реконструкції та Розвитку основними цілями МБРР є: сприяння країнам-членам в розвитку економіки шляхом надання їм довгострокових позик і кредитів; заохочення іноземного інвестування через надання гарантій або участь в позиках та інших інвестиціях приватних кредиторів; стимулювання тривалого збалансованого зростання міжнародної економіки. Реалізація на практиці, згідно зі статтею 1 Статей угоди 1945 р., основних цілей МБРР поставила питання щодо поширення напрямків діяльності та можливостей банку у зв'язку зі змінами фінансових умов, джерел, термінів кредитування, суб'єктів кредитування (приватні підприємства, держави, що розвиваються). Вирішення цих питань було здійснено через створення групи пов'язаних між собою та МБРР міжнародних фінансових організацій.

Сьогодні МБРР – це багатостороння кредитна установа, міжнародна – правова інституція, що складається з п'яти тісно пов'язаних між собою міжнародних організацій: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) і Міжнародний центр урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС). Усі

ці фінансові організації разом утворюють міжнародно-правову інституцію: Групу МБРР (Всесвітнього банку).

Регіональні міжнародні кредитно-фінансові установи створюються поступово, відповідно до певних етапів розвитку міжнародних економічних зв'язків та інтенсивності інтеграційних процесів. Перші регіональні банки створюються у другій половині ХХ ст. Першим серед міжнародних регіональних банків можна вважати Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), який було засновано у 1958 р. країнами – членами Європейських Співтовариств (з 1993 р. – Європейського Союзу).

Поступово регіональні банки та інші актори міжнародної фінансової системи створюються практично у всіх регіонах. Це – Міжамериканський банк розвитку створений в 1959 р. з метою надання допомоги в прискоренні економічного і соціального розвитку в Латинській Америці та Карибському басейні, Африканський банк розвитку, створений в 1963 р., Азіатський банк розвитку створений в 1965 р. під егідою Економічної комісії для Азії і Далекého Сходу, з метою сприяння економічному зростанню і співпраці в регіоні Азії і Далекého Сходу. Регіональні банки діють у відповідних економічних регіонах і переслідують цілі, які впливають з потреб країн, що розвиваються. Розходження між ними обумовлені в основному рівнем економічного розвитку країн, що відносяться до різних континентів: Азії, Африки і Латинської Америки. Вони мають схожі цілі – це розвиток економіки, економічного співробітництва та інтеграції у регіоні.

4. Міжнародно-правове регулювання розрахункових та кредитних відносин.

Основними функціями сучасних міжнародних банків є здійснення міжнародних розрахунків між суб'єктами міжнародної фінансової системи, надання позик та гарантій.

Міжнародні розрахункові операції – це платежі за грошовими вимогами і зобов'язаннями, які виникають з відносин між державами,

юридичними та фізичними особами різних держав. Форми розрахунків — це врегульовані законодавством країн-учасниць способи виконання грошових зобов'язань за зовнішньоторговельним контрактом. При цьому порядок здійснення форм міжнародних розрахунків регулюється міжнародними документами, які розробляються спеціально створеними організаціями, зокрема Міжнародною торговою палатою, Комісією з права міжнародної торгівлі ООН та ін.

Форми міжнародних розрахунків умовно поділяються на документарні (акредитиви, інкасо) і недокументарні (авансові платежі, банківський переказ, векселі та чеки). Розрахунки з використанням векселів в міжнародній фінансовій системі здійснюються у відповідності до Женевських конвенцій про переказні і прості векселя 1930 року, а з використанням чеків – у відповідності до Женевської чекової конвенції 1931 року. Багато питань, що стосуються порядку розрахунків, ведення рахунків, є предметом міжбанківських (корреспонентських) угод.

Міжнародні розрахунки – функція банків. Розрахункові операції між банками регламентуються, в залежності від тієї чи іншої форми розрахунків, правилами та звичаями, кодифікованими Міжнародною торговою палатою і періодично переглядаються, – Уніфікованими правилами і звичаями для документарних акредитивів 1933 року, Уніфікованими правилами по інкасуванню товарних документів 1936 року.

До зазначених Уніфікованих правил приєднуються не держави, а банки. Сьогодні існує два основних види ведення міжнародних розрахунків:

1) розрахунки у вільно конвертованій валюті на основі діючих на валютному ринку курсів відповідно до національних правил та вимог валютного регулювання кожної з країн;

2) розрахунки по клірингової системи, при якій здійснюється залік зустрічних грошових вимог і зобов'язань шляхом безготівкових проводок по клірингових рахунках, відкритим уповноваженими банками двох країн один

одному. Для клірингових розрахунків характерним є забезпечення рівності товарних поставок і платежів між двома країнами.

У 1930 році був створений Банк міжнародний розрахунків (БМР) зі штаб-квартирою в Базелі (Швейцарія). У функції БМР входить: сприяти взаємодії центральних банків країн-учасниць, виконувати роль довіреної особи, агента по здійсненню міжнародних розрахунків. БМР було створено у формі акціонерного товариства. Загальні принципи взаємних платіжно-розрахункових відносин між державами встановлюються в двусторонніх торгових, платіжних договорах, договорах про економічне співробітництво тощо.

Банк міжнародних розрахунків незмінно залишається центральною банківською установою на світовій арені. Одна з основних цілей міжнародної діяльності Банку полягає в зміцненні міжнародної фінансової стабільності. Особливої актуальності така діяльність набуває в сучасних умовах інтеграції світових фінансових ринків. Як банк центральних банків, БМР виконує важливу функцію координатора діяльності цих банків. Водночас, не тільки центральні банки-акціонери, а й інші центральні банки (близько 120), а також різноманітні міжнародні фінансові установи використовують БМР як банк.

Сьогодні БМР – це своєрідний форум, що сприяє міжнародному співробітництву банків. Він регулярно організовує у себе зустрічі (Базельські зустрічі) представників центральних банків країн-членів та інших центральних банків, співпрацює з Групою десяти. Можна без перебільшення стверджувати, що від функціонування розрахункових механізмів (техніку переказу коштів з рахунку на рахунок у широкому розумінні цього слова) залежить нормальне функціонування міжнародної банківської системи.

З цією метою Банк міжнародних розрахунків створив у Базелі спеціальний регулятивний комітет із платіжних систем та розрахунків (Basle Committee on Payments and Settlement Systems). На сьогоднішній день він розробив більш ніж 20 документів, зокрема рекомендації щодо розрахунків з фінансовими деривативами, врахування системних ризиків у угодах з

цінними паперами та іноземними валютами, механізмів переказу великих платежів між центральними банками тощо. Серед численних наробок Комітету слід виокремити документ, який називається «Основоположні принципи функціонування системно важливих платіжних систем».

При Банку міжнародних розрахунків в 1974 р. в місті Базель (Швейцарія) президентами центральних банків країн «групи десяти» (G10) засновано *Базельський комітет з банківського надзору*. Основними завданнями Комітету є запровадження єдиних стандартів у сфері банківського регулювання. З цією метою Комітет розробляє директиви і рекомендації для органів регулювання держав-членів. Ці рекомендації не є обов'язковими до виконання, проте, в більшості випадків знаходять своє відображення у національних законодавствах держав-членів. Розробка директив і рекомендацій здійснюється у співпраці з банками та органами регулювання всього світу і тому вони використовуються не тільки в державах-учасниках Комітету, так наприклад, роботи по впровадженню рекомендацій «Базель II» ведуться більш ніж в 100 країнах.

Міжнародний валютний ринок тісно пов'язаний з міжнародним кредитним ринком, на якому відбувається рух грошового (позичкового) капіталу між країнами на умовах повернення, терміновості, сплати відсотка. Глобалізація фінансових ринків створює широкі можливості для об'єднання різноманітних фінансових інституцій, значно посилила процеси транснаціоналізації капіталу та розвитку міжнародних банків, які сьогодні виступають супермаркетами фінансових послуг.

Визначаючи в статутах цілі діяльності, перелік функцій і операцій, міжнародні банки розробляють власні внутрішні правила здійснення зазначених операцій, принципи здійснення статутної діяльності, вимоги по наданню позик та гарантій, суб'єктів отримання фінансових послуг. Виступаючи основними видами фінансових операцій міжнародних банків, позики і гарантії створили початок класифікації операцій міжнародних банків.

З метою забезпечення виконання основних статутних функцій, Радою Керуючих МБРР в 1969 р. були прийняті Загальні умови укладання кредитних угод та угод по гарантіям; в 1995 р. – Загальні умови, які поширюються на Кредитні і Гарантійні угоди для моновалютних кредитів МБРР, а 2005 р. були прийняті Загальні умови надання позик МБРР від 1 липня 2005 р. Ці внутрішні документи Банку сьогодні складають нормативну базу процесу кредитування в рамках групи Всесвітнього Банку, визначають основні вимоги до держав при отриманні їми кредитних ресурсів Банку. регулюють питання проведення контролю з боку Банка за дотриманням державами своїх обов'язків в рамках кредитних угод. Зазначають умови створенням арбітражу для розгляду спорів між сторонами цих угод.

Надання МВФ і Світовим банком позик та кредитів узгоджується з виконаннями країнами-боржниками рекомендацій фінансово-економічного і соціального характеру, наданням відповідними державами звітів та іншої інформації щодо використання коштів. Надання кредитів, зокрема, зумовлюється дотриманням країнами-одержувачами зобов'язань не перевищувати певного темпу інфляції (як правило, не більше 5–10 % щомісяця), не допускати дефіциту державного бюджету понад 5–10 %, підтримувати певний рівень соціального захисту широких верств населення тощо.

Кредити можуть надаватися: за твердої відсоткової ставки, за плаваючою ставкою; бувають кредити «стенд-бай» (комісійні стягуються банком незалежно від того, чи користується клієнт кредитом чи ні); «Синдиковані кредити» (коли банки об'єднуються в синдикати з метою диверсифікації ризиків і з урахуванням національних законодавств, що забороняють банкам надавати одному позичальнику кредит в розмірі, більшому, ніж певний відсоток від власного капіталу банку).

У випадках банківського кредитування в якості забезпечення повернення кредиту використовуються застава, порука, гарантія. Як правило, приватними міжнародними краткосрочними кредитами (до 1 року)

фінансуються зовнішньоторгові поставки сировинних товарів або послуг. Середньострокове кредитування (1–5 років) використовується при експорті машин і устаткування. Довгостроковий кредит (понад 5–7 років) надається для фінансування великомасштабних проектів на компенсаційній основі, при спорудженні об'єктів промисловості або інфраструктури.

Іншими основними видами активних банківських операцій в сучасних умовах є фондові, лізингові, факторингові, форфейтингові, трастові операції. Найважливішою частиною міжнародного кредитного ринку є євrorинок. Основними учасниками ринку єврокредитів виступають державні органи, державні підприємства, ТНК, банки, міжнародні фінансово-кредитні організації.

5. Боротьба з легалізацією (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Сьогодні міжнародна фінансова система виконуючи традиційно притаманні їй функції вносить свій вклад в такі напрямки міжнародного співробітництва як боротьба з міжнародною злочинністю та забезпечення міжнародної безпеки. Прикладом цього може служити боротьба з легалізацією (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом та застосування міжнародно-правових санкцій.

Перші кроки в розробленні рекомендацій щодо боротьби з відмиванням «брудних коштів» на міжнародному рівні були зроблені Комітетом з правил і методів контролю за банківськими операціями («Базельським комітетом»), який виражав погляд центральних банків розвинених європейських країн, а також банків США та Японії. Так, у грудні 1988 р. Комітет приймає декларацію «Про запобігання використанню банківської системи з метою відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом». У цей же час на універсальному рівні в рамках Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня

1988 р. вперше в міжнародному праві було визначено поняття «відмивання (легалізації) доходів, отриманих злочинним шляхом».

У межах інституційних засад міжнародного співробітництва в боротьбі з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, окреме місце займає «Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів» – ФАТФ. Будучи загальновизнаним розробником міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню доходів і фінансуванню тероризму, ФАТФ провадить значну роботу з роз'яснення останніх

У міжнародних фінансових відносинах – також як, наприклад, і в міжнародній торговельній системі, – чітко простежується тенденція взаємодія міжнародного права і внутрішньодержавного права, посилення впливу міжнародного фінансового права на національні системи регулювання фінансових відносин, конвергенції фінансових систем, уніфікації національних законодавств. Сфера дії міжнародного фінансового права постійно розширяється у зв'язку з тим, що питання, які ще недавно знаходилися під внутрішньою юрисдикцією держави на теперішній час вирішуються в межах міжнародного співробітництва.